

En artikel fra **KRITISK DEBAT**

Dansen om den erhvervsrettede dannelse.

Skrevet af: **Hanne Pontoppidan** | Offentliggjort: 16. februar 2019

I november 2018 blev der indgået en bred politisk aftale

Fra folkeskole til faglært –

erhvervsuddannelser til fremtiden. Med aftalen ønsker man blandt andet at tydeliggøre erhvervsskolernes stærke dannelsesmiljøer, som ét blandt flere initiativer, der skal medvirke til at tiltrække flere unge til erhvervsuddannelserne.

Af den politiske aftale fremgår det, at:

”I Danmark har vi en lang tradition for at uddanne dygtige faglærte, der kan være med til at drive samfundets udvikling frem. Faglærte, som er stolte af deres fag og erhverv. Danmark er både et videns-, service og produktionssamfund, og både offentlige og private virksomheder har brug for dygtige faglærte, der kan omsætte teori til praksis og udvikle nye produkter og løsninger med afsæt i praktiske erfaringer.”

Her har den politiske aftale en vigtig pointe. Vi uddanner i Danmark allerede dygtige faglærte, der brænder for deres fag og udvikler nye produkter og løsninger i kraft af deres faglighed. Eksempelvis er det et faktum, at mange iværksættere har en erhvervsuddannelse med i bagagen. Det antyder, at man med en erhvervsuddannelse scorer højt på selvstændighed, problemløsning, kreativitet og entreprenørskab.

Samtidig har man med EUD-aftalen besluttet, at man som noget nyt vil skrive dannelse ind som en del af erhvervsuddannelsernes formål – hvilket er en rigtig god idé.

Helt konkret er det med EUD-aftalen besluttet, at:

”... Styrke og tydeliggøre dannelsesaspektet i erhvervsuddannelserne gennem ændring af formålsbestemmelsen i erhvervsuddannelsesloven, så det fremgår, at karakterdannelse og faglig stolthed er et af flere formål med uddannelserne.”

Men er *karakterdannelse* virkelig det mest passende dannelsesaspekt, når man skal indkredse og beskrive den dannelse, der sker på erhvervsuddannelserne? Det vil jeg godt sætte spørgsmålstegn ved. Ikke mindst fordi det tydeligt fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at politikerne opererer med en forståelse af dannelse, som ikke ligefrem hylder faglig tradition og stolthed.

Et dannelsesbegreb til småbørn - ikke unge og voksne

Karakterdannelse er i og for sig et ganske glimrende dannelsesbegreb med mange år på bagen. I dag vil man dog typisk tage det i brug, når man taler om små børn og deres dannelse. Eksempelvis anvender Per Schultz Jørgensen begrebet karakterdannelse, når han udfolder og beskriver, hvordan vi bedst ruster små børn i daginstitutionsalderen til at blive ansvarlige samfundsborgere med en sikker indre selvkontrol, der placerer dem højt i forhold til sundhed, økonomi og karriere i deres voksenliv.

Per Schultz Jørgensens vinkel på karakterdannelse giver rigtig god mening – i forhold til de 0-6 årige børn. Her er det et vigtigt og givende indspark til debatten om, hvilket udviklings- og læringssyn, der skal vægtes i landets pasningstilbud. I den sammenhæng er det meningsgivende at tale om at styrke individets indre målestok og give barnet en grundlæggende ballast i forhold til selvkontrol og social adfærd.

Problemet opstår, når man tilføjer *karakterdannelse* til erhvervsuddannelsernes formålsparagraf. ud fra

samme forståelse. Af bemærkningerne til lovudkastet fremgår det, at man politisk griber til stort set samme forståelse af karakterdannelse, som Per Schultz Jørgensen udfolder. Dét matcher meget dårligt EUD-aftalens ambition om, at eleverne skal opnå faglig stolthed, have mod på at starte egen virksomhed og på entreprenørskab. Og det efterlader store huller, når det kommer til eleverne på vores erhvervsuddannelser. Hvad blev der af at tænke kritisk, tænke i nye løsninger og tænke selvstændigt?

Set i lyset af at eleverne er unge mennesker og ikke sjældent voksne over 25 år, bliver det direkte misvisende, ja faktisk nedsættende, hvis vi alene oversætter dannelse til et spørgsmål om opførelse og selvkontrol.

Når politikerne i deres bemærkninger til lovudkastet hovedsageligt kobler ord som *pligter* og *opgaver* på den dannelse, som skal være en del af erhvervsuddannelsernes formål, grænser det til en nærmest adfærdsregulerende forståelse af dannelse. Dét lægger ikke ligefrem op til at give eleverne på erhvervsuddannelserne en myndig stemme som kritisk reflekterende mennesker. Det er svært at se, hvordan et dannelsesbegreb med så implicite negative forventninger til de uddannelsessøgende, skal medvirke til at tiltrække flere unge til erhvervsuddannelserne.

Større forventninger til gymnasielever?

Det forsimplede dannelsesbegreb bliver ikke mindre interessant, hvis vi sammenligner med det dannelsessyn, som vi finder i formålsparagraffen for gymnasierne. Her er det tydeligt, at der er helt andre forventninger til de unge – og ikke mindst en positiv forventning om medbestemmelse, medansvar og deltagelse.

For gymnasieeleverne gælder eksempelvis at:

” Uddannelserne skal have et dannelsesperspektiv med vægt på elevernes udvikling af personlig myndighed. Eleverne skal derfor lære at forholde sig reflekterende og ansvarligt til deres omverden: medmennesker, natur og samfund samt til deres udvikling. Uddannelserne skal tillige udvikle elevernes kreative og innovative evner og kritisk sans”^{vi}.

Til sammenligning ser erhvervsuddannelsernes pendant til ovenstående ud til at blive:

”Dette uddannelsessystem skal (...) bidrage til at udvikle de uddannelsessøgendes interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund og bidrage til deres personlige udvikling, karakterdannelse og faglige stolthed”.

Man kan undre sig over, at forventningerne ikke er ens. Mens politikerne forventer deltagelse og myndighed, når det kommer til gymnasieeleverne, har de åbenbart lavere forventninger til erhvervsuddannelseseleverne, som nærmest bliver umyndiggjort i kraft af et forældet dannelsesperspektiv. Det er i hvert fald det, man kommer til at iscenesætte med det valgte dannelsesbegreb i udmøntningen af den politiske aftale.^{vi}

Vores erhvervsuddannelsessystem er direkte kvalificerende til arbejdsmarkedet, og vekseluddannelsesprincippet er ganske unikt og en væsentlig faktor, når vi i Danmark har langt lavere ungdomsledighed end for eksempel Sverige.^{vi}

Men vi må ikke lade elevernes umiddelbare nytteværdi i forhold til pligter og opgaver overskygge deres personlige udvikling som mennesker og kritisk tænkende medborgere.

Det er ikke et enten/eller. Vi skal have den nuancerede forståelse af dannelse med, for udelader vi perspektivet på *det hele menneske*, går der væsentlige elementer tabt i forhold til at begå sig på fremtidens arbejdsmarked og i fremtidens samfund.

Derfor er det en alvorlig politisk fodfejl at koble *karakterdannelse* til erhvervsuddannelsernes mål om at skulle uddanne en innovativ og kreativ arbejdsstyrke.

Et dannelsesbegrebet der matcher arbejdsmarkedet - nu og fremover

Lektor på DPU Lars Geer Hammershøj har en solid pointe, når han opridses, hvorfor dannelse i vores uddannelser er afgørende - og hvad et tidssvarende dannelsesperspektiv bør indeholde.

Hammershøj indkredser, at en tidssvarende forståelse af dannelse bør rumme menneskelige ressourcer: dømmekraft, vilje, kreativitet og innovation. Og at disse kompetencer ikke alene er vigtige for at blive et handlekraftigt menneske i samfundet - men også for at blive en værdifuld arbejdskraft på arbejdsmarkedet. Der er med andre ord ikke den store forskel på at blive dannet som menneske og på at blive uddannet til et foranderligt og komplekst arbejdsmarked.

Det skyldes, at dannelse handler om at udvikle det menneskelige, og at det menneskelige i form af kompetencer som dømmekraft, vilje, kreativitet og innovation netop bliver vigtigere og vigtigere som ressourcer på arbejdsmarkedet.

Og ja, dannelse er en svær størrelse at gribe om og ikke mindst at udfolde. Men dannelse - og vores forståelse af den - afspejler hvilket samfunds- og menneskesyn, som er på spil. Dannelsen er et vigtigt aktiv. Også når vi sætter fokus på de kompetencer, der er brug for på et fremtidigt arbejdsmarked. Derfor er det vigtigt, at vi tager snakken om, hvilke dannelsesbegreber der giver mening hvor og ikke mindst hvorfor - i forhold til hele vores uddannelsessystem. Men vi skal gøre det kløgtigt og velovervejet, så vi rammer plet i forhold til fremtidens faglærte. Det er ikke en kamp om, hvilke ungdomsuddannelser som er bedst.

Det er i stedet et spørgsmål om at gøre uddannelsesmiljøerne på alle ungdomsuddannelserne så stærke, som vi kan. Dannelse - og ikke den forsimplede af slagsen - skal vægtes på *alle* vores ungdomsuddannelser.

På erhvervsuddannelserne er der tale om en hårfin balance mellem arbejdsmarkedets her-og-u-behov og et mere nuanceret blik på, at hvis alle unge og voksne skal have de kompetencer, som kræves på et komplekst arbejdsmarked, kan vi ikke lukke øjnene for de menneskelige ressourcer, som Hammershøj vægter: dømmekraft, vilje, kreativitet og innovation.

I dag sker der allerede noget ganske unikt på erhvervsskolernes værksteder og i praktikken. Her arbejder eleverne både nysgerrigt, kreativt og innovativt med deres fag. Men når politikerne vægter *karakterdannelse*, risikerer vi at sætte det værdifulde på spil. Vi risikerer simpelthen, at vægtingen af *opgaver* og *pligter* overskygger erhvervsuddannelsernes særlige talent for at arbejde netop eksperimenterende, undersøgende og nysgerrigt.

Hvorfor ikke tydeliggøre de styrker, der allerede er på erhvervsuddannelserne? Netop i elevernes eksperimenteren med deres fag forholder de sig både undersøgende, nysgerrigt og kritisk til egen faglighed, deres personlige udvikling og dannelse. Hvorfor ikke beskrive og understøtte dén muskelkraft og myndighed, der er en del af det at være en skabende og kritisk tænkende medborger?

Hanne Pontoppidan er formand for Uddannelsesforbundet

i Aftalen *Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden* er en bred politisk aftale indgået mellem regeringen, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti.
<https://www.altinget.dk/misc/181122-EUdaftale-Fra-folkeskole-til-faglaert.pdf>

ii *Vil du være selvstændig, skal du ikke tage en akademikeruddannelse*, Berlingske, 03.12.16
<https://www.berlingske.dk/karriere/vil-du-vaere-selvstaendig-skal-du-ikke-tage-en-akademikeruddannelse>

iii I bemærkningerne til lovudkastet henviser man da også til at karakterdannelse var en del af folkeskolens formålsparagraf frem til 1975

iv *Vi skal styrke små børns karakterdannelse*, Berlingske, 09.08.15
<https://www.berlingske.dk/kommentatorer/vi-skal-styrke-smaa-boerns-karakterdannelse>

v Man føjer *karakterdannelse og faglig dannelse* til §1, stk. 2, nr. 3

vi Formålsparagraffen for gymnasiet (§1)

vii Det lovudkast som skal udmønte store dele af EUD-aftalen var i offentlig høring januar 2018.
https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/68fa94d0-35b0-4d87-9-97-8a14085117d6/18_16098-2%20Lovudkast%201740524_1_0.pdf

viii *Nyuddannede faglærte får hurtigst job*, DA analyse, 03.02.17

ix *Hvad mener vi, når vi taler om dannelse*, Politiken, 20.07.18